

DRUŠTVO PSIHOLOGOV SLOVENIJE
SLOVENIAN PSYCHOLOGISTS' ASSOCIATION

**PSIHOLOŠKE
SMERNICE ZA
MEDIJSKO
POROČANJE PO
KRIZNIH DOGODKIH**

POVZETEK SMERNIC

1. Izogibajte se senzacionalističnemu ali fatalističnemu poročanju ter domnevam o vzrokih dogodka in lastnostih storilca ali žrtve.
2. Delite le preverjene informacije o dogodku.
3. Poudarite kompleksnost in redkost dogodka.
4. Izogibajte se podrobnostim, ki bi spodbujale posnemanje.
5. Ne povečujte storilca in ga ne prikazujte kot protijunaka.
6. Jasno označite ravnanje storilca kot nesprejemljivo, škodljivo in obsojanja vredno.
7. Ne objavljajte avdiovizualnega gradiva, ki bi povečevalo ali spodbujalo nasilje ali prizadelo žrtev.
8. Poudarjajte možnosti takojšnjega in dolgoročnega ukrepanja.
9. Opozorite na odpornost ljudi in sposobnost družbe, da okreva.
10. Opozorite na ukrepanje odgovornih ustanov.
11. Povejte, kako pomagati sebi in drugim.
12. Ne poudarjajte lastnosti storilca ali njegove pripadnosti določeni družbeni skupini.
13. Izkazujte spoštovanje do žrtev, preživelih in vseh, ki jih je dogodek prizadel.
14. Delite njihove zgodbe ob upoštevanju njihove zasebnosti.
15. Spoštujte in poudarite različnost čustvenih odzivov in načinov žalovanja.
16. V spletnih izdajah svojih medijev ne dovolite komentiranja dogodka.

Psihološke smernice za medijsko poročanje po kriznih dogodkih so prevod dokumenta z naslovom Psihološke smernice za medijsko izveščanje nakon kriznih događaja, ki ga je 9. maja 2023 pripravil Oddelek za psihologijo Filozofske fakultete Univerze v Beogradu. Društvo psihologov Slovenije je prevedeni dokument z dovoljenjem srbskih kolegov minimalno dopolnilo oz. prilagodilo za slovenski prostor.

PSIHOLOŠKE SMERNICE ZA MEDIJSKO POROČANJE PO KRIZNIH DOGODKIH

Cilj tega dokumenta ni nadomestiti ali dopolniti Kodeks novinarjev Slovenije, temveč opozoriti na psihološke in družbene posledice neodgovornega medijskega poročanja ter na dejstvo, da imajo mediji vlogo pri vzpostavljanju varnega vzdušja in pri okrevanju posameznikov ter celotne skupnosti po hujših kriznih dogodkih. V dokumentu ne bo govora le o tem, **o čem in kako ne govoriti**, temveč tudi, **o čem in kako govoriti** v prid bolj zdravega vzdušja in družbenega dialoga. Dokument je namenjen predvsem zaposlenim v medijih, uporaben pa je tudi za vse uradne osebe, ki nagovarjajo medije, kot tudi za bralce in gledalce, ki delijo in komentirajo novice.

Vloga medijev v kriznih situacijah

Način, na katerega mediji poročajo o krizni situaciji, oblikuje doživljanje in vedênje javnosti neposredno po dogodku, pa tudi v daljšem obdobju po njem. Senzacionalistični naslovi in besedila, preuranjeno in neutemeljeno navajanje vzroka, pa tudi preveč podrobnosti o dogodku lahko v javnosti izzovejo nemir in bojazen ter povečajo možnost, da se tak dogodek ponovi.

Po drugi strani odgovorno poročanje prispeva k razumevanju dogodka, pomaga pri okrevanju celotne skupnosti in prispeva k preprečevanju takih dogodkov v prihodnosti.

Neodgovorno poročanje škodi skupnosti, saj:

- posamezniki, ki vidijo storilca kot sebi podobnega ali v njem vidijo junaka, se lahko odločijo, da ga posnemajo
- neodgovorno poročanje povečuje trpljenje družine in prijateljev žrtev,
- pogosto povezovanje takih nasilnih dejanj z motenim duševnim zdravjem storilca ali celo s konkretnimi duševnimi motnjami, četudi o stanju storilca ni dostopnih dovolj podatkov, vodi k stigmatizaciji oseb z duševnimi motnjami,
- povzročanje strahu povečuje možnost občutkov nemoči pri ljudeh, kar oteži okrevanje skupnosti,
- razkrivanje osebnih podatkov lahko povečuje nevarnost za maščevanje tako družini kot ljudem blizu storilca.

Odgovorno poročanje pomaga okrevanju skupnosti, saj:

- uči javnost pravočasnega prepoznavanja stanj in vedenj posameznikov, ki lahko prerastejo v nasilje, kar omogoča preprečevanje takih dogodkov,
- spodbuja sočustvovanje s preživeli, družinami in prijatelji žrtev ter pomaga pri okrevanju,
- spodbuja posameznike, da si poiščejo oporo strokovnjakov,
- hrabri posameznike, ki opazijo, da bi nekdo drug lahko storil nasilno dejanje, da to osebo spodbudijo, naj se obrne na strokovnjaka,
- spodbuja solidarnost in izkušnjo skupnosti, povezanosti.

POSLEDICE ZA OTROKE IN MLADOSTNIKE

Neodgovorno poročanje o zelo travmatičnih dogodkih ima lahko specifične posledice za otroke in mladostnike, še posebej če so neposredno prizadeti ali poznajo koga, ki ga je krizni in/ali travmatični dogodek neposredno prizadel.

Da bi si razjasnili same dogodke, pa tudi svoje misli in občutke, otroci in mladostniki tudi samostojno iščejo podatke v medijih. Ob tem so lahko izpostavljeni dezinformacijam ali napačnim, površnim in neobčutljivim razlagam dogodkov, bodisi v novicah bodisi v njihovih komentarjih. Tako se v javnem govoru lahko zgodi, da so cele generacije označene kot »izgubljene«, »odtujene« in podobno.

Občutljive in nepreverjene informacije, domneve o osebah, osebnih odnosih in dogodkih, povezanih z njimi, lahko pri otrocih in mladostnikih vzbudijo **dodatno zmedo, občutke jeze, nezaupanja in nepravčnosti**, kot tudi **občutek, da jih širša skupnost ne razume**, kar ima lahko resne psihološke posledice in upočasni proces okrevanja.

SMERNICE ZA MEDIJSKO POROČANJE

TVEGANJE: Spodbujanje vzdušja zmede in negotovosti

Kako se ne sme poročati

- Ne delite nepreverjenih informacij, pa tudi ne domnev o motivaciji storilca ali sprožilcih dogodka
- Ne poročajte senzacionalistično ali fatalistično, npr. »Kaj se nam dogaja?«, »Ali se začneja črni niz?«, »Temu ni konca.«

Kako poročati

- Delite le preverjene informacije o dogodku, ovrzite dezinformacije.
- Poudarite, kaj je tisto o dogodku, česar še ne moremo vedeti.
- Izogibajte se neutemeljenih domnev o trendih in pričakovanjih za prihodnost.
- Delite načrte aktivnosti, ki so jih sprejele pristojne institucije.

Zakaj ne

Spodbujajo se navzkrižja v javnem prostoru, iskanje krivcev ali odgovornih, sovraštvo do določenih skupin, nezaupanje, naučena nemoč ipd., kar ustvarja vtis nevarnega okolja, slabi socialne stike, pasivizira ljudi in otežuje okrevanje posameznikov in skupnosti. Neposredno vključenim ne daje prostora in časa za žalovanje.

Zakaj

V javni prostor se vnaša občutek stabilnosti in strukture, krepijo se občutki zaupanja, varnosti in predvidljivosti.

TVEGANJE: Posnemanje nasilnega vedenja, »socialna okužba«

Kako se ne sme poročati

- Ne delite nepotrebnih podrobnosti o dogodku
- Ne povečujete storilca kot pogumnega, pametnega oziroma ne izpostavljajte drugih njegovih lastnosti kot občudovanja vrednih
- Ne izpostavljajte storilca kot žrtev ali trpečo dušo
- Ne predstavljajte storilca kot protijunaka (kot pošast)
- Ne objavljajte fotografij, na katerih se povečuje nasilje.

Kako poročati

- Dogodek opisujte natančno, vendar brez podrobnosti, ki bi lahko povečale tveganje za posnemanje. Delite samo dejstva, potrebna za razumevanje dogodka.
- Označite ravnanje storilca kot nesprejemljivo, škodljivo in obsojanja vredno.

Zakaj ne

Nazorneje predstavljeni prizori povečujejo verjetnost posnemanja. Predstavljanje storilcev kot nadpovprečnih ali protijunakov povečuje verjetnost posnemanja. Posnemanje nasilnega vedenja v okolju lahko posebej vznemiri osebe, ki jih je tragedija neposredno prizadela.

Zakaj

Navajanje manj podrobnosti o storilcu zmanjšuje verjetnost, da se bodo drugi z njim poistovetili in poskušali posnemati vedenje.

TVEGANJE: Dodatno travmatiziranje preživelih, družin in drugih prizadetih

Kako se ne sme poročati

- Ne ponavljajte objav s fotografijami storilca.
- Ne objavljajte fotografij storilca poleg fotografij žrtev.
- Ne objavljajte pretresljivih fotografij ali videoposnetkov kraja zločina.

Zakaj ne

Take vsebine lahko ponovno pretresejo preživele, njihove družine in lokalno skupnost. Lahko čutijo, da so žrtve nevidne oziroma zaznamovane ali obravnavane na enak način kot storilec.

Kako poročati

- Osredotočajte se na izkazovanje spoštovanja do žrtev, preživelih in vseh, ki jih je dogodek na različne načine prizadel.
- Delite njihove osebne zgodbe, toda ob spoštovanju pravice do zasebnosti, v količini in obsegu, ki ju določijo sami.

Zakaj

Opisovanje žrtev in oseb, ki jih je tragedija neposredno prizadela, vzbuja sočutje in spodbuja prevzemanje njihove perspektive. S spoštovanjem pravice do zasebnosti se ohranja dostojanstvo žrtev.

TVEGANJE: Označevanje ljudi s podobnimi lastnostmi kot možnih storilcev

Kako se ne sme poročati

- Ne poudarjajte lastnosti ali vedënja storilca ali njegove pripadnosti določeni družbeni skupini.

Zakaj ne

Druge osebe, ki so po določenih lastnostnih podobnosti storilcu, so lahko samo zaradi te podobnosti označene kot potencialno nevarne, čeprav v resnici niso. Navajanje, da je imel storilec npr. težave z duševnim zdravjem ali da je pogosto igral videoigre, vodi v stigmatizacijo vseh ljudi s težavami v duševnem zdravju ali tistih, ki igrajo videoigre, čeprav velika večina teh ljudi ni na noben način nasilna.

Kako poročati

- Pojasnite, da gre za kompleksen dogodek in da na osnovi pripadnosti neki skupini ni možno sklepati, da je nekdo potencialen storilec nasilnega dejanja.

Zakaj

Zmanjša se možnost medsebojnega obtoževanja, vzdušja strahu in nezaupanja. Ščitijo se potencialno ranljive skupine.

TVEGANJE: Ustvarjanje vtisa, da se takšni dogodki lahko zlahka ponovijo

Kako se ne sme poročati

- Ne poročajte o dogodku na poenostavljen način.
- Ne izpostavljajte enega dejavnika kot edinega vzroka za dogodek.
- Ne izpostavljajte vsakodnevnih situacij ali običajnega vedenja kot možnih vzrokov za dogodek (npr. »Dobil je enko,« »Ni bil povabljen na rojstni dan,« »Vedno je bil tih in zadržan.«)

Zakaj ne

Kazanje s prstom na le enega od možnih vzrokov ali sprožilcev dogodka lahko ustvari lažen vtis, da je dogodek pogost ali pričakovan odziv na takšne sprožilce. Ljudje lahko zato dobijo vtis, da se dogodek lahko ponovi. Lahko se počutijo izpostavljeni in nezaščiteni.

Kako poročati

- Pojasnite, da gre za kompleksen in redek dogodek, do katerega je privedel sočasen preplet več različnih vzrokov.

Zakaj

Z opozarjanjem na redkost in kompleksnost dogodka se ljudi spodbuja k dojemanju okolja kot varnega. Tako se lahko postopno vračajo v svojo vsakdanjost.

TVEGANJE: Spodbujanje nemoči

Česa ne početi:

- Ne govorite, da se ničesar ne da narediti.
- Ne poudarjajte, da bodo posledice dogodka nepopravljive.
- Ne namigujte, da so samo dolgoročne in negotove spremembe nujne za popravilo stanja (ne zmanjšujte pomena sistemskih sprememb, ampak istočasno nakazujte tudi pomen majhnih, izvedljivih ukrepov).

Zakaj tega ne početi

Poveča se občutek strahu in nemoči, zmanjša se motivacija za dajanje ali iskanje pomoči.

Kako poročati

- Ob upoštevanju resnosti dogodka in bolečine neposredno prizadetih in celotne skupnosti je pomembno vztrajati pri tem, da so ljudje odporni in da si kot družba lahko opomoremo.
- Dajajte konkretna priporočila o tem, kaj lahko posameznik naredi, da bi pomagal sebi in drugim (npr. deljenje stikov za brezplačno psihološko pomoč, informacijskih paketov in drugih razpoložljivih virov).

Zakaj

Spodbujata se konstruktivno vedenje in pomoč, kot tudi upanje in odpornost ljudi, kar pomaga pri okrevanju posameznikov in skupnosti.

TVEGANJE: Stigmatiziranje celotne skupnosti

Kako se ne sme poročati

- Ne domnevajte, da je celotna skupnost brezbržna in nezainteresirana za pomoč.
- Ne napeljujte na sklep, da je za dogodek kriva celotna skupnost.

Zakaj ne

Spodbujajo se občutki krivde, nemoči in osamljenosti, kar negativno vpliva na okrevanje posameznika in skupnosti.

Kako poročati

- Navajajte primere sočutnega odziva skupnosti, npr. darovanje krvi, neposredna pomoč neposredno prizadetim, empatične geste vrstnikov.

Zakaj

Spodbuja se socialna povezanost, upanje in vtis o dostopnosti pomoči in virov. To olajša okrevanje posameznikov in skupnosti.

TVEGANJE: Neutemeljene diagnoze

Kako se ne sme poročati

- Ne dajajte medijskega prostora strokovnjakom, ki ne upoštevajo etičnega kodeksa poklica.
- Ne objavljajte neutemeljenih domnev o psihološkem profilu storilca, družinski dinamiki ali sprožilcih dogodka.
- Od psihologov in psihiatrov ne zahtevajte, da podajajo diagnoze stanj, ki bi lahko bila vzrok nasilnega vedenja.

Zakaj ne

Čeprav lahko psihiatri in psihologi z znanjem s svojih področij prispevajo k razlagi dogajanja, ne morejo nikogar diagnosticirati »na daljavo«, temveč le s temeljito preučitvijo vseh okoliščin med sojenjem. Vnaprej podane diagnoze se lahko izkažejo za napačne, kar lahko dodatno zmede javnost in omaje zaupanje v stroko in medije. Poleg tega vodi v porast predsodkov in krši pravico do zasebnosti oseb, vpletenih v dogodek.

Kako poročati

- Dajte strokovnjakom priložnost, da svoje sklepe predstavijo na osnovi informacij, ki jih imajo.
- Kot veljavne in pravilne upoštevajte odgovore kot »Nimamo dovolj informacij,« ali »Ne moremo z gotovostjo trditi.«

Zakaj

Javnosti daje vedeti, da je proces iskanja resnice počasen in zahteva skrbno zbiranje informacij. Gradi se zaupanje v strokovnjake in vire informacij.

TVEGANJE: Obsojanje različnih odzivov na dogodek kot nedopustnih

Kako se ne sme poročati

- Ne obsojajte načinov, na katere ljudje izražajo svoja čustva, povezane z dogodkom, če to ne ogroža drugih.
- Ne označujte načinov, na katere ljudje žalujejo (ali ne žalujejo) kot pravih ali napačnih.

Zakaj ne

Vrsta in intenzivnost reakcij, ki jih imajo otroci in odrasli po travmatičnem dogodku, sta zelo različni – nekdo se bo odzval hitreje, nekdo počasneje, nekdo bo odkrito delil svoja čustva, nekdo jih bo zanihal, kdo se bo o dogodku želel pogovarjati, spet drugi bo to zavračal. Označevanje čustev in načinov žalovanja kot pravih ali manj pravih lahko oteži okrevanje po travmi in izzove dodatne delitve v skupnosti.

Kako poročati

- Sprejmite in upoštevajte dejstvo, da se lahko ljudje zelo različno odzivajo na travmatične dogodke in da je v tem procesu potrebno pokazati medsebojno razumevanje.

Zakaj

Ustvarja se vzdušje medsebojnega sprejemanja, psihične varnosti in zaupanja. V družbi se omogoča, da posameznik prejme oporo, da na svoj način in po lastnem tempu predela travmatični dogodek.

Znanstveni viri:

- Haravuori, H., Berg, N. in Marttunen, M. (2016). The impact of journalism on grieving communities. *The Wiley handbook of the psychology of mass shootings* (str. 170-187). Wiley.
- Lankford, A. in Tomek, S. (2018). Mass killings in the United States from 2006 to 2013: Social contagion or random clusters?. *Suicide and Life-threatening Behavior*, 48(4), 459-467. doi: 10.1111/sltb.12366
- Lankford, A. in Madfis, E. (2018). Don't name them, don't show them, but report everything else: A pragmatic proposal for denying mass killers the attention they seek and deterring future offenders. *American Behavioral Scientist*, 62(2), 260-279.
- Lindberg, N., Sailas, E. in Kaltiala-Heino, R. (2012). The copycat phenomenon after two Finnish school shootings: An adolescent psychiatric perspective. *BMC Psychiatry*, 12, 91. doi: 10.1186/1471-244X-12-91
- Lowe, S. R. in Galea, S. (2017). The mental health consequences of mass shootings. *Trauma, Violence, & Abuse*, 18(1), 62-82.
- Meindl, J. N. in Ivy, J. W. (2017). Mass shootings: The role of the media in promoting generalized imitation. *American Journal of Public Health*, 107(3), 368-370. doi: 10.2105/AJPH.2016.303611
- Pescara-Kovach, L. in Raleigh, M. J. (2017). The contagion effect as it relates to public mass shootings and suicides. *The Journal of Campus Behavioral Intervention*, 5, 35-45. doi: 10.17732/JBIT05
- Pew, A., Goldbeck, L., Halsted, C., Castro, J. in Zuckerman, D. (b. d.). *Does media coverage inspire copy cat mass shootings?* Naional Center for Health Research. <https://www.center4research.org/copy-cats-kill/>
- Suicide Awareness Voices of Education. (2017). *Recommendations for reporting on mass shootings*. SAVE. <https://www.reportingonmassshootings.org/>
- The National Child Traumatic Stress Network (b. d.). *School shooting resources*. NCTSN. <https://www.nctsn.org/what-is-child-trauma/trauma-types/terrorism-and-violence/school-shooting-resources>
- Towers, S., Gomez-Lievano, A., Khan, M., Mubayi, A. in Castillo-Chavez, C. (2015). Contagion in mass killings and school shootings. *PLoS one*, 10(7), e0117259.

Dodatni viri, dostopni v slovenščini:

- Mikuš-Kos, A. in Slodnjak, V. (2000). *Nesreče, travmatski dogodki in šola: pomoč v stiski*. DZS. Društvo psihologov Slovenije. (2018). *Kodeks poklicne etike psihologov Slovenije* http://www.dps.si/wp-content/uploads/2018/06/KPE_2018.pdf
- Društvo novinarjev Slovenije. (b. d.). *Kodeks novinarjev Slovenije*. <https://novinar.com/drustvo-novinarjev-slovenije/o-nas/dokumenti/kodeks/>

